

Taoismus

→ tradiční obraz taoismu

Konfuciovy Hovory:

Zhangju a Jieni pracovali spolu u pluhu. Mistr Kong [tj. Konfucius], který šel náhodou mimo, řekl Ziluovi, aby se jich otázel, kde lze přebrodit řeku. Zhangju pravil: Kdo je ten muž, jehož vůz řídíš? Zilu pravil: Kong Qiu. Pravil: Cože, Kong Qiu z Lu? Zilu pravil: Ano, ten. Zhangju pravil: Tak ten už bude vědět, kde je brod. Zilu se pak tázal Jienia. [...] Jieni pravil: Všichni pod nebem jsou unášeni tímž proudem. Takový je svět a kdo jej může změnit? A ty bys učinil lépe, kdybys místo abys následoval člověka, jenž prchá před tím a tím mužem, následoval člověka, jenž se straní celé této generace. A pak dále zasýpal osev.

-- taoismus vykládán jako protipól politicky a společensky angažovaných směrů čínského myšlení (zejména konfucianismu)

→ definice taoismu v „klasifikaci šesti filozofických škol“ v Zápisech historika:

Velký komentář ke Knize Proměn praví: „Vše v Podnebesí sdílí společný cíl, avšak uvažuje o něm tisíci různými způsoby. Vše se společně navrácí [k jednomu počátku], avšak cesty se liší.“ Proto platí, že yinyangová škola, konfuciáni, mohisté, škola jmen, legisté a taoisté bez rozdílu usilují o nastolení řádu [ve světě] a pouze kvůli tomu, že ve svých přístupech sledují různé cesty, jsou některé [z těchto přístupů] pronikavější než jiné. [...]

Konfuciáni mají rozsáhlé znalosti, avšak nedostává se jim [schopnosti rozlišit] podstatné. Namáhají se a dosahují mála. Proto je obtížné držet se jejich přístupu v úplnosti. Přesto však nelze nic vytknout způsobu, jakým pořádají rituálně korektní jednání ve vztazích mezi vládcem a poddaným, otcem a synem, a upravují rozdíl mezi mužem a ženou, starším a mladším. [...]

Taoisté dosahují toho, že životní esence (jingshen) lidí se koncentruje a sjednocuje. Jednají v harmonii s beztvarým a plně zaopatřují všechny bytosti. Když volí metodu [vládnutí], následují proměny yinu a yangu, vybírají to nejlepší z [metod] konfuciánů a mohistů, extrahují podstatné z [metod] školy jmen a legistů. Mění [metodu] podle střídání ročních období a odpovídají na proměny věcí. V tom, jak stanovují zvyky a provádějí [státní] záležitosti, není nic nepřiměřeného [situaci]. Jejich zásady jsou koncizní a snadno uchopitelné. Prosazují málo a získávají mnoho. [...]

→ 道 Dao / Tao

- 1) cesta; mluvit
- 2) metoda, způsob, jak jednat

Mencius:

Peng Meng se učil lučištnictví u Yia, a když obsáhl celé Yiovo dao, pomyslel si, že v celém podnebesí je Yi jediným lučištníkem, který je lepší než on sám. Proto Yia zabil.

Mencius řekl: „Byla to i Yiova vina.“

Gongming Yi namítl: „Zdálo by se, že ten v tom byl bez viny.“

Mencius řekl: „Jeho vina byla nepatrná, ale jak by mohl být úplně bez viny? [Kdysi] poslal vládce státu Zheng Zizhuo Ruzia, aby napadl stát Wei, a vládce státu Wei poslal Yu Gong zhi Sia, aby ho pronásledoval. Zizhuo Ruzi řekl: ‘Dnes se ozývá stará choroba, neudržím luk, [v nadcházejícím střetnutí] zemřu.’ Otázal se svého vozataje: ‘Kdo nás pronásleduje?’ Vozataj řekl: ‘Yu Gong zhi Si.’ Zizhuo Ruzi řekl: ‘Tak to nezemřu.’ Jeho vozataj se zeptal: ‘Yu Gong zhi Si je nejlepším lučištníkem ve státě Wei. Proč tedy říkáte, že nezemřete?’ Zizhuo Ruzi odpověděl: ‘Yu Gong zhi Si se učil lučištnictví u Yin Gong zhi Tuoa, který se zase učil lučištnictví u mě. Yin Gong zhi Tuo je čestný muž a nepochybně si rovněž vybírá čestné přátele.’ Když Yu Gong zhi Si dorazil, řekl: ‘Proč se, pane, nechopíte luku?’ Zizhuo Ruzi řekl: ‘Trápí mě stará choroba a neudržím luk.’ Yu Gong zhi Si odpověděl: ‘Učil jsem se lučištnictví u Yin Gong zhi Tuoa, který se zase učil u vás, pane. Nesnesu, abych dao svého mistra (夫子之道 fuzi zhi dao) obrátil proti němu samotnému. Jsem zde nicméně v záležitosti svého pána, a nemohu to nechat jen tak být.’ Vytáhl šípy, udeřil s nimi o kolo vozu a zbavil je tak hrotů. Nato vystřelil pár šípů a vrátil se zpět.

Zhuangzi 19.2

Konfucius na cestě do Chu potkal v lesích hrbáče, který svou berličkou chytal cikády.

Konfucius pravil: „Jaká to obratnost! Jak to vůbec dokážeš?“

„Mám dao (有道 you dao). Pět šest měsíců jsem balancoval dvěma koulemi na špičce hole, dokud mi nepřestaly padat; pak jsem už zřídka něco minul. Potom jsem balancoval třemi koulemi tak dlouho, dokud mi nepřestaly padat; pak už jsem minul sotva jednu cikádu z deseti. Potom jsem balancoval pěti koulemi tak dlouho, dokud mi nepřestaly padat; a to už jsem cikády chytal jako bych je rukou sbíral. Postavil jsem své tělo vztyčené jako tesaný kmen; paže jsem podržel jako větve suchého stromu. A jakkoli velké je nebe a zem, jakkoli jsou početné deseti tisíce věcí, já vnímám jen a jen křídla cikád. Neobrátím se, neotočím hlavu, nevyměním deset tisíc věcí za jediné křídlo cikády. Co by se muselo stát, abych neuspěl?“

Konfucius se obrátil ke svým žákům se slovy: „Užívejte své vůle, aniž byste ji sebedméně mezi cokoli dělili, váš duch zůstane soustředěný; to je to, co nám tu říká tento hrbatý muž.“

-- zde je „metoda“ založena na specifické vnitřní kultivaci („soustředěnost ducha“), dovednost plyne z této vnitřní kvality; to se označuje jako *dao*.

3) *dao* jako něco, co lze rozvinout (nebo co se „usídí“) uvnitř lidské osobnosti, nebo v čem lze „spočinout“

Guanzi, kap. Nei ye

Dao je tím, co naplňuje tělo, avšak lidé nejsou schopni je v sobě udržet; když odejde, nevrátí se, když přichází, nezůstane. [...] S daem se to má tak, že nemá stálé místo, ale v dobré mysli (xin) se usadí. Když je mysl tichá a qi řádně spravovaná, dao v ní lze podržet.

Zhuangzi 20.1

Mistr Zhuang jednou procházel horami a tu uviděl veliký strom s mohutnými větvemi a bohatým lisovím. Zastavil se u něj dřevorubec, ale nevybral si jej. Mistr se zeptal na důvod. „Není k ničemu“, odpověděl dřevorubec a Mistr pravil: „Takže tento strom vlastně mohl naplnit svůj přirozený věk jen proto, že nemá žádnou hodnotu.“

Když vyšel z hor, ubytoval se v domě starého přítele. Ten, potěšený jeho návštěvou, poručil domácím chlapci zabít a uvařit husu. „Kterou z nich mám zabít“, poprosil chlapec, „jedna z nich zpívá, ta druhá nějak zpívat nemůže, kterou mám zabít?“ A hospodář řekl: „Zabij tu, která nezpívá.“

Nazítří se jeden z žáků zeptal mistra Zhuanga: „Naposled tam v horách mohl ten strom naplnit svůj přirozený věk jenom proto, že neměl žádnou hodnotu, tady zas hospodářova husa zemře právě proto, že jí určitá hodnota chybí. Mistře, či místo byste zaujal?“

Mistr Zhuang se rozesmál: „Nejraději bych zůstal stát někde mezi hodnotou a nehodnotou. Zdálo by se, že nejlepší by bylo zůstat stát mezi hodnotou a nehodnotou, ale tak tomu není, protože ani tak se nevyhneš újmě. Pouze pro toho, kdo si sedlá dao a de a na nich pluje a putuje, to neplatí. Nevelebený, nehaněný, jednou drak, jednou had, v proměnách s časem, neochotný cokoli činit pro cokoli, jednou nahoře, jednou dole, jedinou mírou všeho: harmonie. Pluje a putuje s otcem deseti tisíce věcí. Jak by mohl přijít k újmě, zachází-li s věcmi jako s věcmi, ale sám není věcí mezi věcmi? [...] Pamatujte si, mí žáci, vaším domovem je jen dao a de.

4) *dao* jako kosmický zdroj, počátek všech věcí

Laozi 25:

Je věc, která se vytvořila z chaosu, zrodila se dříve než nebesa a země.

*Ó jak odlehlá, jak rozsáhlá,
stojí osamoceně a nemění se k lepšímu.*

*Pohybuje se v kruhu a nepolevuje,
dá se považovat za matku podnebesí.*

*Neznám její jméno,
z donucení jsem jí dal dospělé jméno *dao* a
z donucení pro ni vytvořil rodné jméno *Veliké*.*

[...]

*Člověk se řídí podle země,
země se řídí podle nebes,
nebesa se řídí podle *dao*,
dao se řídí podle toho, čím je sama od sebe.*

-- *dao* je chápáno jako zdroj a matka všech věcí, je nepostižitelné slovy, nedostupné lidskému poznání

Laozi 37:

Dao je věčné a zůstává bez konání (wuwei), a přece není nic, co by nebylo vykonáno. Kdyby je knížata a králové dovedli zachovávat, všechno tvorstvo by se samo od sebe utvářelo

Laozi 30

*Kdo pomocí správné cesty (dao) pomáhá vládci,
neznásilňuje podnebesí pomocí zbraní.*

[...]

Vyniká v tom, že věci dotáhne do konce a to je vše.

neopovazuje se znásilňovat, aby něco uchvátil.

[Dotáhne věci do] konce, ale v žádném případě se nechlubí,

[dotáhne věci do] konce, ale v žádném případě se nechvástá,

[dotáhne věci do] konce, ale v žádném případě není namyšlený,

[dotáhne věci do] konce s tím, že nemá na vybranou,

[dotáhne věci do] konce, ale v žádném případě neznásilňuje.

Když jsou věci silné a robustní, jsou zchátralé; tomu se říká 'nebýt v souladu s dao'.

Kdo není v souladu s dao, brzy skončí.

-- úkolem člověka / vládce je tedy modelovat vlastní jednání podle vzoru *dao*

5) dao jako společenský nebo kosmický řád

Mengzi 4A.7

Když je v podnebesí dao (天下有道 tian xia you dao), ti s malou charizmatickou silou slouží těm s velkou a ti s malou moudrostí slouží těm s velkou. Když v podnebesí není dao, malí slouží velkým a slabí slouží silným.

Laozi 18:

Když byla veliká správná cesta (dao) opuštěna,

objevily se [pojmy] humanita a smysl pro správnou věc.

Když se šestero příbuzenských vztahů dostalo do nesouladu,

objevily se [pojmy] synovská oddanost a rodičovská laskavost.

Když ve státech došlo k chaosu,

objevila se [představa] loajálních ministrů.

→ 莊子 (Zhuangzi / Čuang-c')

天 tian / tchien = Nebe; příroda

Zhuangzi 4:

Stalo se, že onemocněl mistr Yu, a mistr Si se za ním vypravil, aby se ho přeptal, jak se mu vede. „Velkolepé! Stvořitel mě vzal do ruky tak, že jsem jako svázaný, sevřel mě v dlani, že vypadám jako hrbatý trpaslík, který má všechny vnitřní orgány vyhřezlé někam nahoru, bradu zapíchnutou do pupku, ramena výš než temeno hlavy, kostrč mi trčí k nebi. Něco se nejspíš zadrhlo v poměru yin a yang. [...] Mistr Si řekl: „Máte snad něco proti tomu?“ – „Ale vůbec nic. Co bych měl namítat? Půjde-li to tak dál, udělá z mého levého ramene za čas kohouta a já skrze něj budu držet noční hlídku; [...] z mých hýždí udělá časem kola a já s duší koně se sám zapřáhnu do kočáru, rozjedu se a už nikdy nebudu potřebovat žádné spřežení. Tak přicházíme ve svůj čas a odcházíme, jak věci plynou. [...] Staří tomu říkali zbavit se pout! Někdo se ovšem osvobodit nedokáže, věci ho příliš svazují. Žádná věc nemůže přemoci Nebe; tak tomu bylo odjakživa, takže proč bych měl něco namítat!“

Zhuangzi 17:

Jednonožec oslovil stonožku: Skáči po jedné noze, v tom nemám rovného, ale ty se pohybuješ na tolika nohou, jak to vůbec děláš? Stonožka pravila: Ale tak to není. Neviděl jsi plivat člověka? Když plive, ty větší kapky jsou jako perly, menší jsou jako rosa, padají v tak podivuhodné směsici, že ji nikdo nikdy nerozpočítá. A tak i já spouštím svůj nebeský mechanismus (tianji), aniž bych věděla, čím k tomu dochází.

至人 zhiren / č'-žen = dokonalý člověk; 神人 shenren / šen-žen = božský člověk

Zhuangzi 1:

Dokonalý člověk má božskou povahu (zhiren shen yi). Močály mohou hořet a on se nespálí, velké řeky zamrznou a on nepocítí chladu, hromobití budou štípat skály, vichřice vzduje hladinu moře, jím to nezatřese. Takový člověk jezdí na mracích a na mlhách, sedlá si slunce a měsíc a na nich putuje za břehy čtyř oceánů. Na tomto člověku nezmění nic ani smrt, ani život, o to méně se ho dotknou pravidla prospěchu a škody.

Zhuangzi 19:

Mistr Lie se ptal strážce soutěsek Yina: „Dokonalý muž (zhiren) putuje pod hladinou, aniž se zalkne, prochází ohněm, aniž se spálí, putuje nad deseti tisíci věcí a nelekne se. Smím se vás zeptat, jak to vše dokáže?“ Strážce Yin pravil: „Je to tím, že stráží čistotu qi. Není to ani věcí vědění, ani obratnosti, nadání či odvahy. [...] Věci vznikají tam, kde ještě neexistuje tvar, a dospívají až tam, kde se nic nemění. Tomu, kdo tohle pochopí hluboce a úplně, nebudou věci překážet. Zůstane stát ve sféře bez výstřelků, skryje se v kraji bez krajností, proputuje koncem i počátkem deseti tisíce věcí, sjednotí svou přirozenost (xing), živí svou qi, sjednocuje svou charizmatickou sílu (de), aby pochopil, z čeho se rodí věci. Takový je to člověk, jeho nebe střeží svou celost, jeho qi je bez kazu. Věci do něj neproniknou. Vypadne-li opilec z vozu, zraní se, ale nezabije. I když má kosti a klouby jako ostatní lidé, přece si neuškodí jako oni, protože jeho duch (shen) zůstává celý a nedotčený. Neví, že jel, neví, že vypadl. Smrt a život, leknutí a strach nevstoupily do jeho hrudi a on tak čelí věcem bez vědomí jakéhokoli nebezpečí. Jestliže tedy on dosáhl takové celistvosti toliko alkoholem, co teprve celost dosažená nebem! Světec se skrývá v nebeském, a proto mu nikdo neublíží.

Zhuangzi 20.1

Mistr Zhuang jednou procházel horami a tu uviděl veliký strom s mohutnými větvemi a bohatým lisovím. Zastavil se u něj dřevorubec, ale nevybral si jej. Mistr se zeptal na důvod. „Není k ničemu“, odpověděl dřevorubec a Mistr pravil: „Takže tento strom vlastně mohl naplnit svůj přirozený věk jen proto, že nemá žádnou hodnotu.“

Když vyšel z hor, ubytoval se v domě starého přítele. Ten, potěšený jeho návštěvou, poručil domácím chlapci zabít a uvařit husu. „Kterou z nich mám zabít“, poprosil chlapec, „jedna z nich zpívá, ta druhá nějak zpívat nemůže, kterou mám zabít?“ A hospodář řekl: „Zabij tu, která nezpívá.“

Nazítří se jeden z žáků zeptal mistra Zhuanga: „Naposled tam v horách mohl ten strom naplnit svůj přirozený věk jenom proto, že neměl žádnou hodnotu, tady zas hospodářova husa zemře právě proto, že jí určitá hodnota chybí. Mistře, čím místo byste zaujal?“

*Mistr Zhuang se rozesmál: „Nejraději bych zůstal stát někde mezi hodnotou a nehodnotou. Zdálo by se, že nejlepší by bylo zůstat stát mezi hodnotou a nehodnotou, ale tak tomu není, protože ani tak se nevyhneš újmě. Pouze pro toho, kdo si sedlá dao a de a na nich pluje a putuje, to neplatí. Nevelebený, nehaněný, jednou drak, jednou had, v proměnách s časem, neochotný cokoli činit pro cokoli, jednou nahoře, jednou dole, jedinou mírou všeho: harmonie. Pluje a putuje s otcem deseti tisíce věcí. **Jak by mohl přijít k újmě, zachází-li s věcmi jako s věcmi, ale sám není věcí mezi věcmi? [...] Pamatujte si, mí žáci, vaším domovem je jen dao a de.***